

*SECOND EUROPEAN SOCIAL SCIENCE HISTORY CONFERENCE,
AMSTERDAM, 5.–7. OŽUJKA 1998.*

Prva »European Social Science History Conference« organizirana je u svibnju 1996. u Noordwijku (Nizozemska) prema uzoru na odgovarajuću sveameričku konferenciju koja ima tradiciju od gotovo tri desetljeća postojanja, dok je druga takva Konferencija održana 5.–7. ožujka 1998. u Amsterdamu u velikom kongresnom središtu RAI. Organizator ESSHC je International Institute for Social History iz Amsterdama, koji je istraživačka jedinica Nizozemske akademije znanosti i umjetnosti. Radi se o velikom znanstvenom zavodu osnovanom još 1935. godine, s razgranatom međunarodnom suradnjom.

Konferencija okuplja istraživače iz različitih društvenih disciplina koji se bave istraživanjem povijesti s naglaskom na društvenoj povijesti. Rad Konferencije organiziran je sukladno toj namjeri te je podjela sudionika odnosno priopćenja postavljena po užim područjima interesa, a ne po disciplinama. Osnovna podjela je u okviru 26 unaprijed zadanih tematskih skupina koje obuhvaćaju općenitije definirana tematska područja (npr. Antiquity, Childhood, Criminal Justice, Culture, Economics, Geography, Government and Politics, Nations, Oral History, Quantitative Methods, Rural, Sexuality, Theory and Historiography, Women/Gender itd.). Unutar tih skupina formiraju se uže sekcije u ovisnosti o profilaciji prihvaćenih priopćenja. Sekcije su veličine 2–4 ili 5 priopćenja, s rezerviranih 20 minuta za svako priopćenje dok se preostalo vrijeme unutar dva sata koristi za diskusiju i komentare. Takvih je sekcija bilo mnogo i one su odražavale svu raznolikost profesionalnih i kulturnih interesa sudionika (npr. Unemployment and Family, Hidden Histories and New Mythologies in Post-Communist East Central Europe, Cultural Theory and Political Culture, Approaches to Antiquity, States and Statistics, Comparative Studies of Homicide, Biographies in Criminal Justice History, Prostitution and Women, Perspectives and Problems of (Intercultural) Historiography, Empire and Identity, Fashion and Social Inequality, Medieval Finances and Social Realities, Western Intellectual Tradition, Border Regions, Ethnicity and Nation Building, Technological Cultures in 19th and 20th Century itd.). Unutar tih skupina grupirani su sudionici različitog strukovnog porijekla i usmjerenja povezani zajedničkim interesom za odgovarajuću užu temu.

Za izlaganje na Konferenciji je bilo prihvaćeno više od 800 priopćenja iz gotovo svih zemalja Europe te SAD-a i Kanade (nije bilo npr. Bosne i Hercegovine, SRJ, Makedonije, Albanije), uz vrlo značajnu prevlast sudionika iz zapadnih zemalja, što je najvećim dijelom bilo povezano s troškovima sudjelovanja. Konferencija je bila vrlo dobro organizirana, ali se zbog neizbježno zgusnutog programa, (u četiri dnevna termina je paralelno zasjedalo po 20 sekcija) mogao ostvariti uvid tek u vrlo mali dio programa pa je dobro planiranje bilo nužno. Među referentima su bila i značajna imena suvremene europske historiografije (npr. J. Kocka, J. Rusen, P. Spierenburg), a koordinatori sekcija su također većim dijelom bili priznati autoriteti iz svog područja. Značajan broj sudionika bio je porijeklom iz društvenih disciplina izvan »klasične« povijesti, a stjecao se dojam da su osobito zastupljeni bili sociolozi i politolozi, mada su »pravi« povjesničari činili većinu. Pravni povjesničari (među koje pripada i autor ovog prikaza), koji čine razmjerno malobrojni dio »povjesničarskog« korpusa, bili su malobrojni i na ovom skupu. Uz značajne prednosti zamjetnijeg sudjelovanja sociologa i politologa (metodološka i konceptualna razmatranja), ponekad se ipak stjecao dojam njihove prezastupljenosti s obzirom na izvjesnu nesklonost povijesnoj relativizaciji i sklonost »prekonceptualizaciji« istraživanja ili pak prezentaciji istraživanja tekućih zbivanja, pa čak i predviđanja budućeg razvoja, što mi nije bilo uvijek lako dovesti u vezu s povijesnim istraživanjima. No, pojedinačne »divergencije« takve vrste neizbježne su na velikim skupovima.

Konferencija je pokazala vrlo jaku sklonost sociologizaciji i »konceptualizaciji« istraživanja te sklonost mikrostudijama, mada je bilo i referata s »makro« pristupom i »makro« temama. Na određeni se način ta »prekonceptualiziranost« mogla osjetiti i kao opterećenje te je mogla izazvati i »čežnju« za faktima i gradom. No, svakako je bila uočljiva vrlo dobra društvenoznanstvena izobrazbenost zapadnih povjesničara, čije su studije uvelike bile usmjerene na složeno ispitivanje društvenih procesa u povijesti. Iznimno mnogo priopćenja i raznovrsnost tematskih okvira, dakako, otežava donošenje određenijih zaključaka o stanju i perspektivama istraživanja koji bi se eventualno mogli izvući iz Konferencije. Ipak, očito je da su i povijesne discipline – mada i dalje, razumljivo, u osnovi usmjerene na vlastite nacionalne sadržaje – danas u Europi visoko »internacionalizirane« s obzirom na komunikaciju te da se paralelno s europskim ujedinjavanjem izgrađuju metodološki i konceptualni obrasci koji takvu komunikaciju čine sve lakšom, razvijenijom pa i neizbježnom. Uz razumljiv strukovni imperativ zastupljenosti hrvatskih istraživača, na takvim skupovima njihovo sudjelovanje, nažalost, ima i »prosvjetiteljsku« ulogu, jer je politički uvjetovan stupanj neupućenosti pa i zabluda u pogledu hrvatske povijesti i kulture takav da će ga valjati još godinama, ako ne i desetljećima ispravljati. Pretpostavka za to su, dakako, strukovno korektna priopćenja ili kritike, a ne površne »povijesne« improvizacije i impresionistički pothvati kakvi se danas u nas obilno prakticiraju izvan strukovno izobrazbenih krugova, a kakve je izobrazbeno europska znanstvena publika u stanju brzo uočiti.

Moje priopćenje »Administrative and Judicial Reforms in Croatia 1873–1880 – Modernisation, Integration and Autonomy on the Periphery of Europe« bilo je uvršteno u skupinu »Government and Politics«, sekcija »Center and Periphery Relations« (koordinatori Vincent Wright s oxfordskog Nuffield College), koja se je ipak više bavila pitanjem odnosa središnjih i organa lokalne uprave. U priopćenju sam pokušao prikazati Mažuranićeve reforme kao nastojanje da se dotadašnji uglavnom zastarjeli državno-pravni i pravni sustav zamijeni modernim hrvatskim državno-pravnim i pravnim identitetom zasnovanim na europskim vrijednostima i srednjoeuropskim teorijskim i zakonodavnim pravnim modelima, uz namjeru prerastanja nagodbene autonomije u državno-pravnu zasebnost te uz težnju (pravno)kulturalne identifikacije Hrvata kao moderne europske nacije. Iz tih sam nastojanja, te koristeći pojmovne okvire dr. E. Pusića, izveo »energetsku« shemu prema kojoj je Mažuranićeva modernizacija polazila od europskih vrijednosti i srednjoeuropskih pravnih modela s namjerom ostvarenja (1) integracije i modernog nacionalnog identiteta – s obzirom na unutarnju okolinu; na kojem temelju je trebalo doći (2) do povišenja kapaciteta; što je bila podloga (3) za potvrđivanje razlikovnosti (»diverziteta«) – prvenstveno u odnosu na Ugarsku i Monarhiju; a što je sve skupa trebalo biti osnova za (4) uključivanje među moderne europske nacije na čijim je temeljnim vrijednostima modernizacija i započela.

Među referentima na Konferenciji su iz Hrvatske bili i Nella Lonza iz Zavoda za povijesne znanosti u Dubrovniku, s priopćenjem o politici pomilovanja u Dubrovniku u 18. stoljeću te Ivan Čizmić iz Instituta za primijenjena društvena istraživanja u Zagrebu, s priopćenjem o političkoj aktivnosti Hrvata u Clevelandu. No, i Hannes Grandits s Instituta za povijest jugoistočne Europe iz Graza je u sekciji »Border Regions« u svom priopćenju izvijestio o gospodarskim i društvenim problemima integracije Vojne krajine u Hrvatsku u 19. i 20. stoljeću. Hrvatska se povremeno spominjala i u drugim priopćenjima i diskusijama, nažalost u sklopu napomena o »ex-Yugoslavia« problematiki, pa je valjalo ukazati na manjkavosti nekih od tih pristupa. Priopćenje koje me se pak najviše dojmilo je bilo ono Jurgena Kocka (Freiuniversitat Berlin), vjerojatno glavne »zvijezde« programa, »Comparison as Criticism: the German 'Sonderweg' in Discussion«, u kojem je autor pregledno i kritički izložio već ukorijenjene teorijske postavke o njemačkom »posebnom putu« koje se sada pomalo dovode u pitanje, dajući ujedno niz poticajnih misli o problemima poredbenih istraživanja povijesti.

Konferencija je bila izvrsno posjećena, što je bila i glavna prednost njenog prenošenja iz Kongresnog centra u izoliranom Noordwijku, gdje je održana 1996., a gdje

su u pravilu sami referenti tvorili (ponekad prilično skromnu) međusobnu publiku. Odziv slušača je vjerojatno bila i zasluga publiciteta koji je Konferencija dobila u nizozemskoj znanstvenoj javnosti. Stoga su sekcije bile dobro posjećene i uglavnom pune živih i kritičkih rasprava, a na najatraktivnijim sekcijama bilo je i do stotinu zainteresiranih slušača. Valja ipak primijetiti da je porast broja sudionika te prenošenje Konferencije iz malog i izoliranog turističkog središta u po smještaju disperzirani, veliki i atraktivni Amsterdam urodilo znatno ograničenijom frekvencijom međusobnih kontakata sudionika. No, zato su uspostavljeni kontakti mogli biti produbljavani na zajedničkim večerama uz izvrsne i zanimljive specijalitete indonezijske kuhinje koji su, zapravo, i glavni nizozemski specijaliteti. Čini mi se i da je, za razliku od prethodne Konferencije, ovogodišnja bila koncepcijski znatno konzistentnije strukturirana. To je vjerojatno dijelom i rezultat iskustava s prve Konferencije, i to kako organizatora tako i samih referenata, te uvida novih sudionika u rezultate rada prethodne Konferencije. Široki obuhvat ove Konferencije, njena jedinstvenost u Europi, stabilna periodičnost održavanja, brojnost sudionika te njihova strukovna i nacionalna raznovrsnost kao i prisutnost značajnih i utjecajnih imena zasigurno je čine jednim od najznačajnijih događaja u području povijesnih i s njima povezanih društvenoznanstvenih disciplina.

Dalibor Čepulo